

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

ГБОУ "Сорокская сойотская ШИСОО"

РАССМОТРЕНО

Руководитель МО

Шорноева С.А.

Приказ №1 от «28» августа
2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора
по УМР

Бадеева Т.Г.

от «28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы ГБОУ
"ССШИСОО"

Ниндакова З.У.

Приказ №68 от «28»
августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Бурятская литература»

для обучающихся 4 класса

улус Сорок 2023

Тайлбари бэшэг

Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа үхибүүдые уран үгэдэ, уран зохёолдо дуратай, тэрэниие уншаха дүршэлтэй болгон хүмүүжүүлхэ. Үхибүүд бага наһандаа түрэл хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран үгын удха шанартай танилсажа, бэеэ даагаад уран зохёолнуудые саг үргэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой.

Программаар хараалагдаһан зохеолнуудые үзэжэ байхадаа хурагшадые Эхэ орондоо, арад зондоо дуратайгаар, үнэн сэхэ, ажалша бэрхэ, нимгэн зөөлэн зантайгаархүүгэдые хүмүүжүүлхэ гэдэн зорилгонууд бэелүүлэгдэнэ. Уран зохеолнуудые уншажа байхадаа үхибүүд хайн мууе, үнэн худалые илгажа хурана.

Уншаха зохеолойнгоо удхые тайлбарилан хөөрэлдэхэдөө, хурагшад зохёолой гол удха тайлбарилжа шадаха, зохёолые хубинуудта хубааж, гэдэнэйнгээ холбоо оложо хурана. Энэ хадаа хурагшадтай ухаан бодолые хүгжөөлгэдэ түлөө үзүүлдэг.

Зохёолнуудые уншахадаа оршон тойронхи юумэнүүд тухай хурагшадые зүб ойлгосотой болгохо гээшэ тон ехэ удха шанартай юм. Уншалгын хэшээлнүүдтэ хурагшадтай дүй дүршэл хэрэглэхэ, тэдэнэй ойлгосые үргэдхэхын тула байгаалиин үзэгдэлнүүдые, хүн зоной ажаһуудалые саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой. Хургуулида хуралсал ба хүмүүжэлгын хүдэлмэри эрид хайжаруулгада номуудай ашаг туһа хүргэдэгын мэдээжэ ха юм. Номууд үхибүүдтэ эрдэм мэдэсэ үгэхэһөө гадна, хайн хайхан абари зан, арад зондоо, түрэл нютагтаа, амитадта дуратайгаар хүмүүжүүлнэ бшуу.

«Литературна уншалга» гэдэн курсые шудалха гэдэн программа соо разделнууд, темэнууд үгтэнэ, сагынь харуулагдана, үхибуудэй мэдэхэ шадаха юумэниинь харуулагдана, шадаха юумэниинь элирүүлэгдэнэ.

Уншалгада хургалгын ябасые хоёр шэглэлтэйгээр хаража түсэблэнэбди:

1. Уншалгада хургалга гурбанхэмжээгээр ябуулагдаха – уншалгын дадал буридуулгэ ба нарижуулга; уншалгада хургалга болон уран зохёолой текст хадуун абалга; бэеэ даагаад уншаха шадабари буридуулгэ;
2. Хурагшадта литературна мэдэсэ үгэжэ бага наһанай хурагшадтай литературна хуралсал болон литературна хүгжэлтэ хангаха.

Үшөө тиихэдэ хурагшад ном уншахадаа ажабайдал тухай орёо асуудалнуудта харюу олодог, ажал хүдэлмэрийн ашаг туһые ойлгожо абадаг, ажалша хүниие хүндэлхэ, сэгнэхэ болодог, арад зоной ёһо заншал, сэсэн мэргэн хургаал гүнзэгыгөөр ойлгожо, шэбшэжэ үзэхэ дадалтай болодог.

Баһа элдэб жанрай зохёолнуудые шагнаха шадабари хүгжөөхэ, шагнаһан зохёолнуудай удхаар зураг зураха, өөрынгөө сэдхэлэй хандасаяа харуулха, хамтын зүбшэлгэдэ хабаадаха шадабаринуудые хүгжөөхэ.

Поэзийн оршондо хурагшадые хамжуулха: шүлэгүүдые шагнуулха сээжэлдүүлхэ. Поэтическэ дуулан шагналгые хүгжөөхэ. Уран үгэнүүдэй удха шанарые сэгнэжэ хураха. Уран зохёолшондо һонирхол болон хүндэлхэ ёһо хүмүүжүүлхэ хуралсалай жэлэй һүүлдэ 4-дэхи классай хурагшад иимэ мэдэсэ ба дүй дүршэлтэй болоһон байха.

Нурагшад ямар юумэ мэдэхэ ба шадаха ёһотойб гэхэдэ:

1. Уншаһан юумэнэйнгээ удхыень ойлгон, зүбөөр, нэгэ жэгдээр, уран гоёр, үгэнүүдые бүхэлээрнь уншажа;
2. Логическа сохилто ба мэдүүлэлнүүдэй, текстын хубинуудай хоорондохи зогсолто баримталан уншажа;
3. Уншаһан материалаингаа удхые интонацяар харуулжа шадаха;
4. Рассказ соохи үйлын һубарил оложо, гүйсэд удхатай хубинуудта өөрынгөө арга шадалаар хубаажа шадаха;
5. Үйлэдэгшэ нюурнуудай ябадалда сэгнэлтэ үгэжэ шадаха;
6. Уншаһан юумэнэйнгээ удхые, илангаяа басниин удхые ойлгоод, тобшохоноор хэлэжэ үгэжэ шадаха;
7. Өөрынгөө хараһан, дуулаһан юумэн тухайгаа хөөрөжэ шадаха;
8. Онтохон соо болодог гайхамшагтай ушарнууд, басни соо шэлжэһэн удхатайгаар хэлэгдэһэн удха узуур, шүлэгүүдэй онсо илгаа тухай ойлгожо абаад хэлэжэ шадаха.
9. Өөрөө бээ даагаад (багшын туһаламжагүйгөөр) номуудые саг үргэлжэ уншаха дүршэлтэй болохо.
10. Уншаһан текстээ хубинуудта хубаагаад, тэдэнэйнгээ удхын холбоо ба удаа дараалан болоһон үйлые өөрөө оложо шадаха, текстдэ түсэб табиха шадабаритай болохо.

РАЗДЕЛ БА ТЕМЭНҮҮДЭЙ СОДЕРЖАНИ

№ п/п	Разделнүүд	Саяг	Содержани
I.	Түрэлхи хэлэн,түрэхэн дайда	2 ч.	«Түрэл хэлэн, түрэхэн дайда хоероо хаанашье яба мартахагүйш» гэхэн үнэтэ найхан үгэнүүдые эпиграф болон эхилжэ, Үгэнүүдэй гүнзэгы удхые тайлбарилна. Энэ халбари соо дэлхэй дээрэ эгээл суутай, эгээл гүнзэгы, түрэл Буряад ороноймной омогорхол Байгал далай тухай рассказ үгтэнхэй.
II	Хэшэгээр баян намар	2 ч.	Эдэ зохёолнуудые уншажа байхадаа, хурагшадта тойроод байхан байгаалиингаа баялигта ехэ наринаар хандажа, гамнажа, түрэл нютагаараа, түрэл хэлээрээ, Байгалаараа омогорхожо ябахые, тэдэнэй хэлэлгэ хүгжөөхэ, үгын нөөсэ баяжуулха, уншалга ба хэлэлгын дадал үргэдхэхэ гэхэн зорилготой.
III	Арадай аман зохёол	8 ч.	Арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд,оньһон үгэнүүд оруулагдаһан байна,Россиин болон зүүн зүгэй арадуудай, монгол арадай онтохонуудтай хурагшадаа танилсуулха.
IV	Литературна онтохонууд	3 ч.	Литературна онтохонуудые шудалхадаа, онтохо бүхэлезэр хадуужа абалга – заабол багшын сээжэ хөөрэлгэ байха еһотой. Онтохо хөөрэлгын үедэ ойлгогдоогүй үгэнүүдэй удха дээрэ хүдэлхэ. Онтохонуудтай танилсахадаа хурагшадай үгын нөөсэ элбэгжүүлхэ, уран хэлэлгэ хүгжөөхэ, уншалгада дура хүмүүжүүлхэ зорилгонууд бээлүүлэгдэнэ. Онтохоной үйлэдэгшэ нюурнуудай абари зан элирүүлжэ, тэдэнэй хоорондоо ямар хандасатай байһыень харуулжа хургаха.
V	Үбгэн буурал үбэлнэй	2 ч.	Эдэ зохёолнууд соо үбэл тухай уран гоёор бэшэгдэхэн байна. Эдэ шүлэгүүдэй удхыень ойлгон,уран уншалгада хургаха, уран уншалгын тэмдэгүүдые табижа, хоолойн аялгаар илган үгүүлхэ үгэнүүдые илгажа уранаар уншалгада хургаха.
VI.	Арадай Баатар Гэсэр	3 ч.	Гэсэрэй дайшалхы намтартай танилсажа, энэ зохёолой онсо шэнжэнүүдые ойлгуулха. Үльгэр гээшэ шүлэглэмэл зохеол хөөрөөн хоерой нэгэдэл болоно. Үльгэр хөөрэлгэ хүгжэмөөр дэмжэгдэдэг гэжэ ойлгуулха. Үльгэрэй хэлэн тусгаар онсо баян гоёһон маягтай гэхэн шэнжэ анхарха. Үльгэрэй удхаар асуулта үнгэргэхэ, удаань хэхэгэй удха хөөрэхэ түсэб табижа, түсэбөөр хөөрэлгэ гэхэн ажал үнгэргэхэ.
VII.	Сагаалган – манай һайндэр	3 ч.	«Сагаалган» гэжэ халбари соо ороһон зохёолнуудтай танилсахадаа, хурагшад буряад зон Сагаалганайнгаа һайндэртэ ехэ бэлэдхэл хэжэ, гэр байраяа арюун сэбэр болгодог, шэнэ хубсаһа хунар оёдог, амтатай сагаан

			эдеэ хоол бэлдэдэг заншалтай байһан гэжэ мэдэсэ абана. Буряад Сагаалганай тобшоһон түүхэтэй танилсана. Сагаалган тухай мэдэсыень үргэдэсэхэ, буряад арадай уг гарбалтай, ёһо заншалтай танилсуулха. Эдэ зохёолнуудые шудалхадаа, һурагшад буряад-монголшуудай абанһан литэ 12 жэлэй нэрэнүүдые сээжэлдээд, тон һайнаар мэдэхэ зэргэтэй болоно.
VIII.	Айлшан хабар	3ч.	Эдэ зохёолнууд соо урин хабар, эжы тухай уран гоёор бэшэгдэһэн байна. Эдэ шүлэгүүдэй удхыень ойлгон,уран уншалгада хургаха, уран уншалгын тэмдэгүүдые табижа, хоолойн аялгаар илган үгүүлхэ үгэнүүдые илгажа уранаар уншалгада хургаха. Сээжэлдэһэн шүлэгөө уран гоёор хөөрэжэ шадаха. Эдэ зохёолнуудые шудалжа байхадаа түрэл дайдадаа дуратайгаар хандажа, байгаалиин һайханиие гайхан ажаглажа хургаха. Түрэһэн эжыһээ дээрэ хүн үгы гэжэ ойлгожо, эжыдээ энэрхы зөөлэнөөр хандажа, эжыгээ хундэлхэ хайрлаха, эжыдээ дуратай байха гэжэ ойлгосо үгэхэ шухала.
IX.	Уран зохёолшод үхибүүдтэ	6 ч.	Энэ һалбари соо Г.Чимитовай «Баабгайн хүбүүн», «Үнэгэн шоно хоер», Э. Манзаровай «Барилдааша баабгай», Э.Дугаровай онтоһон, баснинуудые уншаха байна. Баснинууд – шүлэглэжэ бэшэгдэһэн, байгуулгаараа орёо бэшэ, удхынгаа талаар гүнзэгы, һонирхолтой, хүүгэдэй ойлгоһодо бэлэн хургаал заабари зааһан хүмүүжүүлхы үргэтэй, аман хэлэлгэдэ дүтэрхы уран гоё, тодо хурса үгэнүүдтэй зохёол гэһэн ойлгосо үгэхэ.
X.	Сэсэгтэ зун	2 ч.	Энэ һалбари соо Ц Цыремпиловай, Б.Базаронай, Б.Абидуевай шүлэгүүд оруулагдана. Эдэ зохёолнууд соо зун тухай уран гоёор бэшэгдэһэн байна. Эдэ шүлэгүүдэй удхыень ойлгон,уран уншалгада хургаха, уран уншалгын тэмдэгүүдые табижа, хоолойн аялгаар илган үгүүлхэ үгэнүүдые илгажа уранаар уншалгада хургаха. Сээжэлдэһэн шүлэгөө уран гоёор хөөрэжэ шадаха.
	Хамта дээрэ:	34ч.	

Нуралсалай түсэб

№ п/п	№ бүлэгэй ба темын	Хэшээлэй бүлэг ба темэ	Сагай хубаари	Шалгалтын ажал	Болзор	
					Түсэбэй ёһоор	Фактически
	I	Түрэлхи хэлэн, түрэхэн дайда	2 ч			
1	1.1	М. Чойбонов «Буряад хэлэмнэй» Ц-Б.Бадмаев «Ямар хэлэн дэлхэй дээрэ аһан баян бэ?»	1 ч			
2	1.2	Ш.Нимбуев «Буряад оромнай найхан даа» Байгал далай - манай баялиг	1 ч	Асуудалнуудта харюусалга		
	II	Хэшэгээр баян намар	2 ч			
3	2.1	Ц.Цырендоржиев «Намар». А.Жамбалон «Ой модоной аша туһа»	1 ч			
4	2.2	Х.Намсараев «Шубуудай аян». И.Намсараев « Намарай хахасалга»	1 ч			
	III	Арадай аман зохёол	8 ч			
5	3.1	Таабаринууд. Онъһон үгэнүүд	1 ч	Сээжэлдэлгэ		
6	3.2	Ангуудай суглаан	1 ч			
7	3.3	Шадамар Шалхагар хоёр	1 ч	Асуудалнуудта харюусалга		
8	3.4	Алтан Сэсэг	1 ч			
9	3.5	Эбтэй дүрбэн амитад	1 ч			
10	3.6	Һанаамгай туулай	1 ч	Асуудалнуудта харюусалга		
11	3.7	Сагаан морин	1 ч			
12	3.8	Гурбан аха дүүнэр	1 ч			
	IV	Литературна онтохонууд	3 ч			
13	4.1	Б. Абидуев «Эрэн гүрөөһэ эмээллэгшэ»	1 ч			
14	4.2	Д. Дашинамаев «Туламтай шоно»	1 ч			
15	4.3	Ц. Номтоев «Зоригтой хоёр»	1 ч			
	V	Үбгэн буурал үбэлнэй	2 ч			
16	5.1	Үбэл тухай шүлэгүүд. Г.Чимитовай шүлэгүүд	1 ч	Сээжэлдэлгэ		
17	5.2	Ц.Шагжин «Соохорхон инзаган»	1 ч			
	VI	Арадай Баатар Гэсэр	3 ч			

18	6.1	Тэнгэришүүлэй хоорондохи дайн. Баатарай газар дээрэ түрэлгэ.	1 ч			
19	6.2	Нюхата-Нюургай гэжэ нэрэ хүбүүндэ үгтэбэ	1ч			
20	6.3	Баатар бээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо.	1 ч			
	VII	Сагаалган – манай хайндэр	3 ч			
21	7.1	Сагаалганай тобшохон түүхэ. Ж. Юбухаев «Сагаалганай магтаал»	1 ч			
22	7.2	С.Хүбүүхэйн «Сагаалган» . Г-Д.Дамбаев «Харгымнай эхин»	1 ч	Сээжэлдэлгэ		
23	7.3	Г-Д.Дамбаев «Харгымнай эхин»	1 ч			
	VIII	Айлшан хабар	3 ч			
24	8.1	Д.Улзытуев «Хабар». Б.Санжин «Хабарай амисхал»	1 ч			
25	8.2	Э.Дугаров «Таряалангай дуун». Н.Цынгүев «Ашата эжы»	1 ч			
26	8.3	Г.Чимитов «Эжыдээ бэлэг». Ц.Бабуева «Эжы»	1 ч	Сээжэлдэлгэ		
	IX	Уран зохёолшод үхибүүдтэ	6 ч			
27	9.1	Г.Г.Чимитов «Үнэгэн шоно хоёр», «Баабгайн хүбүүн»	1 ч			
28	9.2	Ц-Б.Б.Бадмаев «Залхуу Шагдар»	1 ч			
29	9.3	Г. Ц. Бадмаева «Гэмтэй бэшэб...»	1 ч			
30	9.4	Ч.Ц.Цыдендамбаев «Табан патроной тангариг нюуса »	1 ч			
31	9.5	Ч.Ц.Цыдендамбаев «Табан патроной тангариг нюуса »	1ч			
32	9.6	Э.Ч. Дугаровай зохёолнууд	1 ч			
	X	Сэсэгтэ зун	2 ч			
33	10.1	Ц.Цыремпилов «Наран ба хүүгэд». Б. Базарон «Улаалзай», Г.Дашабылов «Сэсэгүүдэй дүхэриг»	1 ч	Сээжэлдэлгэ		
34	10.2	Б.Абидуев «Наранай туяа». Б.Базарон «Үглөөгүүр ойдо»	1 ч			
		Хамта дээрэ:	34 ч			